

AYOLLAR HUQUQLARI VA ULARNI ZO'RAVONLIKDAN HIMOYA QILISH MEXANIZMLARI

MASHARIPOVA MARIFAT RUSTAMBEKOVNA

Buxoro innovatsiyalar universiteti

Davlat boshqaruvi huquqi 1-kurs magistranti

*Huquq fanidan dars berardim hozirda Muhammad al-Xorazmiy
ixtisoslashtirilgan maktabi Urganch filiali ma'naviy marifiy ishlar bo'yicha
direktor o'rinbosari*

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqolada ayollar huquqlarini himoya qilish, xususan, ularni zo'ravonlikning turli shakllaridan asrash masalasi tahlil qilinadi. Tadqiqotda xalqaro huquqiy hujjatlar, milliy qonunchilik tizimlari hamda amaliy himoya mexanizmlarining samaradorligi o'rganiladi. Shuningdek, davlat va jamiyat institutlarining o'zaro hamkorligi ayollar huquqlarini ta'minlashda muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi.*

Kalit so'zlar: *ayollar huquqlari, zo'ravonlik, inson huquqlari, huquqiy himoya, gender tengligi.*

KIRISH

Ayollar huquqlarini ta'minlash va ularni zo'ravonlikdan himoya qilish masalasi global miqyosda dolzarb bo'lib, Birlashgan Millatlar Tashkiloti va boshqa xalqaro institutlar faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Zo'ravonlik ayollarning insoniy qadr-qimmatini, sog'lig'i va ijtimoiy faolligiga jiddiy zarar yetkazadi hamda barqaror rivojlanishga to'sqinlik qiladi. Shu sababli ushbu muammo huquqiy, ijtimoiy va institutsional yondashuvlarni talab etadi.

Ayollarga nisbatan zo'ravonlik tushunchasi va shakllari:

Ayollarga nisbatan zo'ravonlik jismoniy, ruhiy, iqtisodiy va jinsiy shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Xalqaro huquqiy normalarga ko'ra, zo'ravonlik nafaqat shaxsiy hayot doirasida, balki ijtimoiy va mehnat munosabatlarida ham sodir bo'lishi

mumkin bo'lgan huquqbuzarlik sifatida baholanadi. Bu holat ayollarning asosiy huquqlaridan foydalanishini cheklaydi.

ASOSIY QISM

Xalqaro huquqiy asoslar:

Ayollar huquqlarini himoya qilish borasida asosiy xalqaro hujjatlardan biri — Ayollarga nisbatan kamsitishning barcha shakllarini tugatish to'g'risidagi konvensiya (CEDAW) hisoblanadi. Ushbu hujjat davlatlardan ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish, jabrlanganlarni himoya qilish va huquqbuzarlarga nisbatan choralar ko'rishni talab etadi. Shuningdek, Istanbul konvensiyasi ayollarni zo'ravonlikdan himoya qilish bo'yicha muhim mexanizmlarni belgilab beradi.

Milliy himoya mexanizmlari:

Ko'plab davlatlarda ayollarni zo'ravonlikdan himoya qilishga qaratilgan maxsus qonunlar, muhofaza orderlari, reabilitatsiya markazlari va ishonch telefonlari joriy etilgan. Sud-huquq tizimining samarali faoliyati, huquqni muhofaza qiluvchi organlarning tezkor aralashuvi hamda ijtimoiy xizmatlar bilan hamkorlik himoya mexanizmlarining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Jamiyat va ta'limning o'rni:

Zo'ravonlikka qarshi kurash faqat huquqiy choralar bilan cheklanmasligi lozim. Jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish, gender tengligi g'oyalarini ta'lim tizimiga singdirish va ommaviy axborot vositalari orqali tushuntirish ishlari olib borish muhim ahamiyatga ega. Bu zo'ravonlikning ildiz sabablarini bartaraf etishga xizmat qiladi.

Ayollar huquqlarini himoya qilish va ularni zo'ravonlikdan asrash kompleks yondashuvni talab etadi. Xalqaro standartlar, milliy qonunchilik va jamoatchilik nazorati o'zaro uyg'unlashgandagina samarali natijalarga erishish mumkin. Ushbu yo'nalishdagi izchil siyosat nafaqat ayollarning huquqiy holatini yaxshilaydi, balki jamiyatning barqaror rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Ayollar huquqlarini himoya qilish zamonaviy jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlarda ko'rsatib

o'tilishicha, samarali himoya mexanizmlari quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi: huquqiy himoya, sud va politsiya tizimi orqali, psixologik va ijtimoiy yordam orqali, shuningdek, profilaktik chora-tadbirlar orqali.

Huquqiy mexanizm ayollarning zo'ravonlikdan himoya qilishini ta'minlash uchun qonunlar, nizomlar va davlat normativ-huquqiy hujjatlarni o'z ichiga oladi. Amaliy tavsiyalar doirasida, ayollar bilan ishlashga ixtisoslashgan psixologlar, ijtimoiy xodimlar va huquqni muhofaza qiluvchi organlar bilan hamkorlik qilish, profilaktik seminar va treninglar tashkil etish tavsiya etiladi.

Tadqiqot metodikasi sifatida, o'rganilgan ishlar quyidagilarni o'z ichiga oladi: xalqaro va milliy normativ-huquqiy bazani tahlil qilish, sud va politsiya amaliyotini o'rganish, zo'ravonlikka qarshi interaktiv dasturlar va psixologik maslahat xizmatlarini baholash.

Quyidagi jadval amaliy jarayonlarni va ilmiy tadqiqot natijalarini tizimli yoritadi:

Amaliy jarayonlar va tadqiqot metodikasi jadvali:

Aspektlar	Tavsif
Tadqiqot mavzusi	Ayollar huquqlari va ularni zo'ravonlikdan himoya qilish mexanizmlari
Asosiy maqsad	Ayollarning huquqlarini himoya qilishni kuchaytirish va zo'ravonlikni oldini olish
Muhim mualliflar	Ergasheva L.R., Akramova F.M., Sultonova N.J., Karimov D.A.
Nashrlar va yillar	Toshkent, «Huquqiy tadqiqotlar», 2020; Samarqand, «Ijtimoiy xavfsizlik», 2021; Buxoro, «Ayollar huquqlari», 2019; Toshkent, «Jamiyat va huquq», 2021
Tadqiqot metodikasi	- Milliy va xalqaro huquqiy hujjatlarni tahlil qilish - Sud va politsiya amaliyotini o'rganish

Aspektlar	Tavsif
	- Psixologik va ijtimoiy yordam xizmatlarini tahlil qilish - Zo‘ravonlikni oldini olish bo‘yicha profilaktik dasturlarni baholash
Amaliy jarayonlar	- Ayollarning huquqlarini himoya qilish bo‘yicha markazlashtirilgan xizmatlar tashkil etish - Zo‘ravonlik holatlariga tezkor javob berish mexanizmlarini tatbiq etish - Psixologik maslahat va ijtimoiy yordam ko‘rsatish - Seminar, trening va profilaktik tadbirlar orqali jamiyatni xabardor qilish
Natijalar va foydalar	- Ayollar huquqlarini himoya qilish samaradorligi oshadi - Zo‘ravonlikka qarshi choralar tizimli bo‘ladi - Jamiyatda gender tengligi mustahkamlanadi - Ayollar psixologik va ijtimoiy yordam bilan qo‘llab-quvvatlanadi
Shaxsiy qarashlar	Integratsiyalashgan himoya mexanizmlari va interaktiv amaliy tavsiyalar ayollar huquqlarini samarali himoya qilish, zo‘ravonlikni kamaytirish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi

XULOSA

Ayollar huquqlarini himoya qilish va ularni zo‘ravonlikdan saqlash mexanizmlari jamiyatda gender tengligini ta‘minlash, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash va ayollarning shaxsiy xavfsizligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, samarali himoya mexanizmlari huquqiy, sudiy, politsiya va psixologik-ijtimoiy xizmatlarni o‘z ichiga olgan integratsiyalashgan tizim orqali amalga oshirilganda maksimal natija beradi.

Amaliy jarayonlar shuni ko‘rsatadiki, markazlashtirilgan va tizimli yondashuvlar orqali ayollarning huquqlarini himoya qilish samaradorligi oshadi, zo‘ravonlik holatlari tezkor aniqlanadi va oldini olish choralari samarali tatbiq

etiladi. Shu bilan birga, psixologik maslahat va ijtimoiy yordam xizmatlarining mavjudligi ayollarning ruhiy va ijtimoiy holatini yaxshilashga, ularning jamiyatdagi faol ishtirokini rag'batlantirishga xizmat qiladi.

Shaxsiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayollar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini mukammal tashkil etish, interaktiv va profilaktik chora-tadbirlarni tatbiq etish, jamiyatda tenglik va xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi hamda zamonaviy huquqiy va ijtimoiy tizimni rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ergasheva L.R. Ayollar huquqlarini himoya qilish va zo'ravonlikka qarshi kurash mexanizmlari. // «Huquqiy tadqiqotlar» ilmiy jurnali. Toshkent, 2020, №3, 15–23-betlar.
2. Akramova F.M. Zo'ravonlikka qarshi profilaktik tadbirlar va ayollarni qo'llab-quvvatlash tizimi. // «Ijtimoiy xavfsizlik» ilmiy jurnali. Samarqand, 2021, №2, 30–38-betlar.
3. Sultonova N.J. Ayollar huquqlarini himoya qilishning milliy va xalqaro normativ-huquqiy asoslari. // «Ayollar huquqlari» ilmiy jurnali. Buxoro, 2019, №1, 12–20-betlar.
4. Karimov D.A. Ayollar huquqlari va ularni zo'ravonlikdan himoya qilishda davlat va nodavlat mexanizmlari. // «Jamiyat va huquq» ilmiy jurnali. Toshkent, 2021, №4, 25–32-betlar.